

Aloe o‘simligining dorivorlik xususiyatlari

Masharipova Zohida Mahamadyusuf qizi
Ibrohimova Mahmuda Anvarjon qizi
Andijon Davlat Pedagogika instituti
Aniq va tabiiy fanlar fakulteti
Biologiya yo‘nalishi 1-bosqich talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada aloe o‘simligi haqida ma’lumot berilgan. Aloe o‘simligi nafaqat dorivor o‘simlik, balki ishtaha ochuvchi o‘simlik hisoblanadi. Bosh og‘rig‘i va tuberkulyozni davolashda o‘simlik ekstraktlari ham ishlatiladi.

Kalit so‘zlar: Aloe o‘simligi, aloe o‘simligini dorivorlik xususiyatlari, antrakinon, saponin, minerallar, kosmetologiyada ishlatilishi, aloening zararlari

Aloe-loladoshlar oilasiga mansub doim yashil ko‘plik o‘tlar (ba‘zan daraxtlar) turkumi tropik va subtropik mintaqalarda o‘sadi. Asl vatani Afrika bo‘lgan bu o‘simlik yurtimizga bir necha asrlar oldin kirib kelgan. Hozir diyorumizda aloening turfa turlari mavjud. U manzarali va shifobaxsh o‘simlik sifatida xonadonlarda o‘stiriladi. Qariyb 180 turi mavjud. Aloe o‘simligi o‘zining shifobaxsh xususiyatlari bilan mashhur. U kosmetologiyada ham tibbiyotda ham qo‘llaniladi.

Olimlar unda 75 ta foydali moddalarni topdilar. Ulardan eng muhimi lignin, antrakinonlar, saponin, minerallar (kaliy, kalsiy, temir, marganes, natriy, xrom, magniy, rux, mis), vitaminlar (A, C, B1, B2, B3, B12, E), saxaroza, aminokislotalar, sterollar va boshqalar. Aloe turlari gultuvaklarda ham o‘sadi; ularning barglari semiz, sersuv, qalin va tikanli. Aloe bargidan olib quritiladigan shira-sabur surgi sifatida konservatsiya qilingan sharbati esa turli yaralarni, kuygan terilarni, gastritni davolashda ishlatiladi. Aloening bargidan olinib konservatsiya qilingan biostimulyatorlarga boy ekstrakti organizm mustahkamligini oshiruvchi vosita sifatida teri ostiga yuboriladi. Xalq tabobatida aloe bargidan va uning shirasidan turli kasalliklarni: oshqozon va o‘n ikki barmoqli ichak yaralarini, o‘pka silini va boshqalarni davolashda foydalaniladi.

Tarkibida bakteriyalarning ko‘payishini oldini oluvchi moddalar bor. Shuning uchun ham uning bargidan ari chaqqanda, terini pichoq yoki boshqa narsalar bilan kesib olganda yiringlab ketmasligi uchun aloe bargini o‘rtasidan uzunasiga yorib dardmand joyga qo‘yib bog‘lanadi. Arining zahrini ham ketkazadi. Tibbiyotda qo‘llash uchun aloening yangi yig‘ilgan bargidan shira olinadi va spirt bilan konservaladi. Shira bakterisid xususiyatiga ega bo‘lib, kuygan joyni, yuqumli va boshqa yaralarni hamda me‘da va ichakning ba‘zi kasalliklari (kolit, gastrit va h.k) davolashda ishlatiladi.

Aloening suvli ekstrakti immunostimullovchi xususiyatga ega bo‘lib organizmni turli kasalliklardan himoya qiladi. Shuningdek, biogen stimulyatorlarga boy aloe

barglaridan kanakunjut yog‘i hamda evkalipt efir moyi qo‘shib, aloe emulsiyasi tayyorlanadi. Ushbu preparatlar organizmning kasalliklarga qarshi kurashish qobiliyatini oshiradi. Shuning uchun aloe bargidan tayyorlangan stimulyatorli suyuq ekstrakt ko‘z kasalliklari (konyuktivit, ko‘z shishasimon tanachasining xiralashishi va h.k.) ni surunkali artrit, oshqozon va o‘n ikki barmoqli ichak yarasini ham davolashda keng qo‘llaniladi. Aloe emulsiyasi teri kasalliklarini (quruq va ho‘l epidermit) hamda nur bilan davolash 2-, 3-darajali kuygan joylarni tuzatishda ishlatiladi. Ginekologik xastaliklarda ham odatda aloe bargi shirasidan bachadon eroziyasi kasalligiga qarshi davolanadi. [1,2,3]

Aloe tabiiy antibiotik bo‘lib, u organizmni viruslar, bakteriyalar, zamburug‘lardan tozalash uchun ishlatiladi. Ushbu o‘simlik bilan davolash allergiya uchun ajoyib ta‘sir ko‘rsatadi, chunki aloe tananing tirnash xususiyati beruvchi yuqori sezuvchanligini yo‘q qiladi. O‘simlik organizmga foydali ta‘sir ko‘rsatadi, metabolizmni normallashtiradi va immunitetni oshiradi. Aloe sharbati og‘iz bo‘shlig‘ini ko‘plab kasalliklarini davolash uchun ishlatiladi, stomatit u bilan yaxshi davolanadi. [2]

Kosmetologiyada ham aloedan juda ko‘p foydalaniladi. Bu o‘simlik ko‘plab kosmetik vositalarda faol qo‘llaniladi. Misol uchun aloe sharbati sochni parvarish qilish vositalariga, yuz kremlariga va quyosh kremlariga qo‘shiladi. Kosmetologlar muammoli terini parvarish qilish uchun yangi aloe sharbatidan foydalanishni tavsiya etadilar, bu terini namlash va dog‘lardan xalos bo‘lishga yordam beradi. Aloe sharbati terining qarish jarayonlarini yaxshi sekinlashtiradi, ko‘karishlarni tezda olib tashlaydi va chandiqlarni kamaytiradi.

Qo‘llash mumkin bo‘lmagan holatlar: uning barcha mo‘jizaviy xususiyatlariga qaramay, aloedan foydalanish uchun kontrendikatsiyaga ega ekanligini bilish kerak. Qon ketishi bilan kechadigan kasalliklar mavjud bo‘lsa, bu o‘simlikni istisno qilish kerak. Shifokorlar o‘t pufagi va jigar kasalliklari, sistit uchun aloedan foydalanishni tavsiya etmaydi.

Aloening zararlari Boshqa har qanday vosita kabi aloe nafaqat ijobiy xususiyatlarga ega ba‘zi hollarda bu o‘simlik zararli bo‘lishi mumkin. Faqat tashqi davolash uchun aloe ishlatish mutlaqo xavfsizdir. Biologik faol komponentlarning juda yuqori miqdori tufayli aloe allergiya bilan og‘riganlar uchun xavfli bo‘lishi mumkin. Ularning tanasi o‘simlikka oldindan aytib bo‘lmaydigan reaksiya berishi mumkin. Dozani oshirib yuborish diareya, oshqozon og‘rig‘i, yallig‘lanish va hatto nefritga olib kelishi mumkin. Homiladorlik davrida aloe foydalanish ayniqsa xavflidir, chunki u abortga olib kelishi mumkin. Aloe bilan davolash uchun juda ko‘p vaqt talab qilmang. Ushbu o‘simlik bilan har qanday davolanish muddati ikki haftadan oshmasligi kerak. Bunday holda aloe har xil turdagi shish paydo bo‘lishiga olib kelishi va organizmda kanserogen sifatida to‘planishi mumkin. [2]

Foydalaniladigan adabiyotlar

1. Internet. www.google.uz, www.avitsenna.uz
2. M.A. Jo‘rayeva, Dorivor o‘simliklar atlası (o‘quv qo‘llanma)-Toshkent ,Noshir nashriyoti -2019
3. Internet. www.google.uz, www.moscsp.ru